Finansutskottets betänkande 1989/90:FiU32

Återförvisat ärende om tillfälligt förbud mot höjning av vinstutdelning i vissa aktiebolag (prop. 1989/90:94)

1989/90
FiU32

Sammanfattning

Utskottet avstyrker i betänkandet att ett utdelningstak införs för börsnoterade bolag och OTC-bolag för verksamhetsåren 1989 och 1990.

Vänsterpartiet kommunisterna tillstyrker förslaget i en reservation.

I en gemensam reservation från moderata samlingspartiet, folkpartiet och centerpartiet anförs andra motiv för att avstyrka förslaget.

Inledning

I betänkandet 1989/90:FiU31 behandlade finansutskottet proposition 1989/90:94 om tillfälligt förbud mot höjning av vinstutdelning i vissa aktiebolag. Vid kammarbehandlingen av betänkandet den 15 februari beslutade riksdagen att återförvisa ärendet till utskottet för ytterligare beredning.

I föreliggande betänkande tas ärendet upp till förnyad behandling.

Propositionen

I proposition 1989/90:94 har regeringen (finansdepartementet) — efter föredragning av statsrådet Kjell-Olof Feldt — föreslagit riksdagen att anta i propositionen framlagt förslag till lag om tillfälligt förbud mot höjning av vinstutdelning i vissa aktiebolag.

Propositionens lagförslag återfinns i *bilaga* till betänkandet.

Motionerna

1989/90:Fi24 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari yrkas att riksdagen avslår proposition 1989/90:94.

1989/90:Fi25 av Gunnar Björk m.fl. (c) vari yrkas att riksdagen avslår proposition 1989/90:94.

1 *Riksdagen 1989/90. 5 saml. Nr 32*

1989/90:Fi27 av Carl Bildt m.fl. (m) vari yrkas att riksdagen avslår proposition 1989/90:94.

Motion 1989/90:Fi26 av Claes Roxbergh m.fl. (mp) behandlar utskottet i sitt betänkande om riktlinjer för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen m.m.

Utskottet

I propositionen föreslås att ett tillfälligt utdelningstak införs för börsnoterade bolag och OTC-bolag. Det innebär att utdelningar som beslutas under år 1990 inte får överstiga vad som gällde för år 1989 och att utdelningar som beslutas under år 1991 inte får överstiga vad som gällde för år 1990. Åtgärden är enligt propositionen motiverad av fördelningspolitiska skäl.

I motioner från moderata samlingspartiet (Fi27), folkpartiet (Fi24) och centerpartiet (Fi25) framhålls beträffande utdelningstak för aktieutdelningar att förslag av denna typ är verkningslösa sett ur fördelningspolitisk synvinkel. Samtliga här nämnda partier yrkar avslag på förslaget.

Vänsterpartiet kommunisterna är positivt till att stoppa höjningarna av aktieutdelningarna, men förslaget anses vara fördelningspolitiskt ineffektivt. Man föreslår därför att en särskild skatt tas ut på företagens vinster i syfte att stärka kommunerna och hushållen.

Miljöpartiet anser att åtstramningseffekten av utdelningsstoppet är litet, men att den har ett symbolvärde och därför bör genomföras, helst som en del av ett större åtstramningsprogram som motionärerna redovisat i motion 1989/90:A20.

Enligt utskottets mening har förslaget om utdelningsstopp ett direkt samband med förslaget i proposition 1989/90:95 om ett allmänt lönestopp. Ett lönestopp kräver stora uppoffringar av löntagarna. Mot den bakgrunden framstår det som nödvändigt att även kapitalägarna måste avstå från ökade inkomster i form av höjda aktieutdelningar. Men eftersom förslaget om lönestopp avvisats av riksdagen finns det nu enligt utskottets mening inte anledning att reglera aktieutdelningarna på det sätt som föreslås i propositionen.

Utskottet avstyrker mot denna bakgrund att ett utdelningstak införs för börsnoterade bolag och OTC-bolag. Det innebär att utskottet tillstyrker avslagsyrkandena i motionerna Fi24 (fp), Fi25 (c) och Fi27 (m).

Utskottet hemställer

att riksdagen med bifall till motionerna 1989/90:Fi24, 1989/90:Fi25 och 1989/90:Fi27 avslår det i proposition 1989/90:94 framlagda förslaget till lag om tillfälligt förbud mot höjning av vinstutdelning i vissa aktiebolag.

res. 1 (vpk)
res. 2 (m, fp, c) - motiv.

Stockholm den 13 mars 1990

På finansutskottets vägnar

Anna-Greta Leijon

Närvarande: Anna-Greta Leijon (s), Anne Wibble (fp), Roland Sundgren (s), Arne Andersson i Gamleby (s), Gunnar Björk (c), Iris Mårtensson (s), Arne Kjörnsberg (s), Filip Fridolfsson (m), Ivar Franzén (c), Carl Frick (mp), Marianne Carlström (s), Sonia Karlsson (s), Ing-Britt Nygren (m), Maria Hed (s), Ingela Mårtensson (fp), Margareta Gard (m) och Maggi Mikaelsson (vpk).

Reservationer

1. Maggi Mikaelsson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 2 som börjar med "Enligt utskottets" och slutar med "och Fi27 (m)" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att den tredje vägens politik är i en återvändsgränd. Den har hållit nere den öppna arbetslösheten men har ensidigt gynnat vinstökningar i företag och medfört löneökningar och skattelättnader för höginkomsttagarna. Tredje vägens politik har drabbat de lågavlönade genom sänkta reallöner samt drabbat kommun- och landstingssektor genom realt minskade statsbidrag.

Regeringen har alltmer valt en politisk väg, där tilltagande inkomst- och klassklyftor blivit resultatet. Regeringen har undvikit att bekämpa inflationen med åtgärder mot kapitalet; i stället har de arbetandes löneökningar utmålats som inflationens huvudorsak.

I stället för att angripa löneökningarna anser utskottet att följande sex åtgärder bör vidtas.

- Riv upp skatteomläggningen. Genomför en helt ny skattepolitisk reform som i grunden är rättvis för låginkomsttagarna.
- Genomför en rättvis lönepolitik som gynnar de lågavlönade.
- Genomför en kraftfull vinst- och förmögenhetsindragning från företagen. Satsa resurserna på kommunerna och de lågavlönade.
- Återinför valutaregleringen och skärp valutakontrollen.

- Genomför en demokratisering av arbetslivet.
- Som ett led i en rättvis ekonomisk politik anser utskottet att åtgärder måste vidtas på miljöområdet. Bl.a.kan åtgärder som t.ex. skärpt skatt på reklam, skatt på engångsförpackningar m.m. ha en avkylande effekt och vara ett led i en mera ekologiskt inriktad politik.

Regeringen anser att Sverige med hög fart rusar in i en kostnadskris. Den lösning man denna gång tillhandahåller är att angripa rådande pris- och lönerelationer.

Utskottet delar inte regeringens uppfattning att vi står inför en akut kostnadskris. Det framlagda åtgärdsprogrammet framstår inte heller som särdeles effektivt eller rättvist. Ett generellt lönestopp slår hårdast mot de lågavlönade. Riksdagen har också avvisat en sådan politik.

Utskottet ser däremot positivt på förslaget att stoppa höjningarna av aktieutdelningarna men det är sannolikt alltför fördelningspolitiskt ineffektivt. Kapitalet kan omdisponera sina resurser så att deras förmögenheter och tillgångar kan växa ändå. Därför anser utskottet att en särskild vinst- och förmögenhetsskatt på företagen bör tas ut i syfte att dels stärka kommunerna, dels vara en del i finansieringen av en rättvis skattereform. Utskottet avser att i annat sammanhang återkomma till denna fråga.

dels att utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

> att riksdagen med avslag på motionerna 1989/90:Fi24, 1989/90:Fi25 och 1989/90:Fi27 antar i proposition 1989/90:94 framlagt lagförslag.

2. Anne Wibble (fp), Gunnar Björk (c), Filip Fridolfsson (m), Ivar Franzén (c), Ing-Britt Nygren (m), Ingela Mårtensson (fp) och Margareta Gard (m) anser att den del av utskottets yttrande på s. 2 som börjar med "Enligt utskottets" och slutar med "i propositionen" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill med anledning härav anföra följande. Propositionen ingick i det panikpaket som regeringen lade fram i början på februari, mindre än en månad efter det att budgetpropositionen presenterats, och som innehöll en rad förslag om långtgående inskränkningar i den svenska marknadsekonomin. Riksdagen avvisade redan den 15 februari några av huvudförslagen i paketet, nämligen lönestoppet och strejkförbudet. I samband härmed återförvisades förslaget om ett aktieutdelningstak av kammaren till finansutskottet. Detta förslag tas nu upp till förnyad behandling. Utskottet har sedan den föregående behandlingen tagit intryck av vad som då anfördes reservationsvis från moderata samlingspartiet, folkpartiet och centerpartiet och vill med anledning härav anföra följande.

Flera års brister i den ekonomiska politiken har nu kulminerat i en akut kris. Enligt utskottets mening står botemedlet dock inte att finna i omfattande regleringar av hittills fria marknader. I stället krävs en kombination av tillväxtbefrämjande åtgärder och en genom utgiftsminskningar stramare finanspolitik.

Förslaget om utdelningsstopp sades vara motiverat av fördelningspolitiska skäl. Sett utifrån erfarenheterna från tidigare utdelningstak ter sig emellertid de fördelningspolitiska effekterna som högst diskutabla.

Om bolagens utdelningsmöjligheter skulle begränsas kommer en större andel av vinsten att återinvesteras än vad som annars hade varit fallet. Detta leder till att företagens värde ökar. Ökningen kommer aktieägarna till del genom högre börskurser och därmed större reavinster.

Under det förra utdelningsstoppet kompenserades aktieägarna delvis genom ökade fondemissioner, dvs. man bytte aktieutdelningarna mot nya aktier. Ett förnyat stopp skulle som utskottet ser det sannolikt fungera på liknande sätt. Det är också sannolikt att utdelningarna kompensationshöjs när stoppet upphävs. Paradoxalt nog skulle det för privatpersoner t.o.m. kunna ses som en fördel om utdelningsinkomster skjuts på framtiden, eftersom de efter den kommande skatteomläggningen belastas med endast 30 % skatt mot för närvarande som mest 65 %.

Det bör uppmärksammas att förhållandena ändrats i några viktiga hänseenden efter det att den socialdemokratiska majoriteten 1984 drev igenom ett liknande beslut. Då var den svenska aktiebörsen avskärmad från omvärlden genom valutaregleringen. Nu kan emellertid svenskar förvärva utländska aktier, och den möjligheten utnyttjas också i mycket stor utsträckning. Under 1989 nettoplacerade svenskar 12,5 miljarder kronor i inhemska aktier, men de nettoköpte utländska aktier för 28 miljarder kronor. Eftersom lagförslaget inte lägger hinder i vägen för utdelningshöjningar från utländska företag, kan den som så vill lätt kringgå det planerade stoppet. Man kan därmed förutse att det tilltänkta ingreppet kommer att påskynda den pågående utflyttningen av riskkapital till utländska aktiebörser.

Samtidigt förstärks utländska placerares misstro mot den svenska aktiemarknaden. Utlänningar har rimligtvis svårt att förstå varför de skall åläggas restriktioner av föregivna "fördelningspolitiska" motiv. Förra året sålde utlänningar svenska aktier tillbaka till Sverige för nära två miljarder kronor netto. De utländska placerarnas redan påbörjade flykt från svenska aktier skulle därmed kunna väntas fortsätta.

Därtill kommer att endast ca 20 % av det samlade börsvärdet numera ägs direkt av hushållen. Via aktiefonder innehar hushållen ytterligare ca 5 %. Återstående ca 75 % av börsvärdet ägs av institutioner, vilka ofta behöver utdelningsinkomster för att föra dem vidare i form av pensioner m.m. Till saken hör också att hela 10 % av börskapitalet är offentligägt via fjärde AP-fonden, löntagarfonderna etc. Mot bakgrunden härav skulle således ett utdelningsstopp få en fördelningspolitisk effekt motsatt den avsedda.

Under år 1989 uppgick aktieutdelningarna från börsnoterade aktiebolag och OTC-bolag till knappt 16 miljarder kronor, vilket vid senaste årsskiftet motsvarade en direktavkastning på 2,1 %. Marknaden har räknat med en utdelningshöjning på ca 15 % eller 2,4 miljarder kronor under innevarande år. Härav skulle alltså ca 500 milj. kr. gå direkt till hushållen. Efter skatt rör det sig som mest om

250 milj. kr. Denna summa kan jämföras med hushållens totala disponibla inkomster på drygt 600 miljarder kronor. Bortfallet till följd av utdelningsstoppet skulle därmed begränsas till knappt en halv promille, en ur fördelningssynpunkt helt försumbar nivå.

Utskottet vill avslutningsvis också framhålla att ett utdelningsstopp direkt strider mot syftet med den planerade skattereformen. Avsikten med omläggningen av företagsbeskattningen är nämligen bl.a. att just motverka inlåsningen av kapital i bestående företag och göra det mer lockande för företagen att dela ut sina vinster. Ökade utdelningar främjar rörligheten hos det riskvilliga kapitalet, vilket är en viktig förutsättning för näringslivets expansionskraft.

Mot bakgrunden härav ter sig förslaget om ett utdelningstak som både inkonsekvent och skadligt för kapitalbildningen och ekonomin. Utskottet avstyrker därför propositionen.

Propositionens lagförslag

Förslag till
Lag om tillfälligt förbud mot höjning av vinstutdelning i vissa aktiebolag

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om förbud mot höjning av vinstutdelning för verksamhetsåren 1989 och 1990.

Bestämmelserna om vinstutdelning för verksamhetsåret 1989 gäller svenska aktiebolag som har gett ut aktier, som under verksamhetsåret 1989 eller en del av det året

1. har varit registrerade vid Stockholms fondbörs, eller
2. har varit föremål för handel enligt ett avtal som bolaget har träffat med en svensk fondkommissionär med skyldighet för denne att på begäran av envar ange kurser på aktierna och att till dessa kurser köpa och sälja sådana aktier.

Bestämmelserna om vinstutdelning för verksamhetsåret 1990 gäller svenska aktiebolag som har gett ut aktier, som under verksamhetsåret 1990 eller en del av det året har varit registrerade eller föremål för handel på det sätt som anges i andra stycket.

Med verksamhetsåret 1989 avses i denna lag det räkenskapsår som har inletts närmast efter den 1 juli 1988. Med verksamhetsåret 1990 avses det räkenskapsår som har inletts närmast efter den 1 juli 1989. Om ett verksamhetsår har varit kortare än åtta månader, skall verksamhetsåret anses omfatta även det följande räkenskapsåret.

2 § De aktiebolag som anges i 1 § får inte för något av verksamhetsåren 1989 och 1990 lämna utdelning med större sammanlagt belopp än bolaget lämnade för det närmast föregående räkenskapsåret. Om det har skett en fondemission eller en ändring av aktiers nominella belopp under ett verksamhetsår, får utdelningen på en aktie dock avrundas uppåt till närmast högre tiotal ören.

Om något av verksamhetsåren 1989 och 1990 inte är av samma längd som det närmast föregående räkenskapsåret, skall det belopp som får delas ut beräknas med hänsyn till detta.

3 § Utöver vad som anges i 2 § får utdelning lämnas på nyemitterade aktier, om nyemissionen har skett i samband med en ökning av bolagets aktiekapital som har anmälts för registrering under det verksamhetsår som utdelningen avser. Utdelningen på en nyemitterad aktie får dock inte överstiga utdelningen på en likadan aktie under det närmast föregående räkenskapsåret. Om nyemissionen avser ett nytt slag av aktier, får utdelningen på en nyemitterad aktie inte överstiga den genomsnittliga utdelningen på tidigare utgivna aktier.

Vad som nu har sagts om utdelning på nyemitterade aktier får också tillämpas på aktier som under det verksamhetsår som utdelningen avser har getts ut vid utbyte av konvertibla skuldebrev eller på grund av skuldebrev med optionsrätt till nyteckning.

4 § Med utdelning avses vinstutdelning till aktieägare enligt 12 kap. aktiebolagslagen (1975:1385), 9 kap. bankaktiebolagslagen (1987:618) eller 12 kap. försäkringsrörelselagen (1982:713).

5 § Ett aktiebolag som lämnar utdelning i strid mot denna lag skall till statsverket betala en avgift motsvarande vad som har delats ut för mycket. Avgiften fastställs av bankinspektionen.

Avgiften får omedelbart drivas in i den ordning som gäller för indrivning av skatter enligt uppbördslagen (1953:272). Någon restavgift skall dock inte tas ut.

Avgiften får efterges helt eller delvis, om ett bolag på grund av ett ursäktligt misstag har kommit att dela ut för högt belopp.

Avgiften är inte avdragsgill vid inkomsttaxering.

6 § Om det finns särskilda skäl, får bankinspektionen medge att utdelning får ske med högre belopp än som följer av bestämmelserna i 2 och 3 §§.

7 § Bankinspektionens beslut enligt 5 § får överklagas hos kammarrätten.

Denna lag träder i kraft dagen efter den dag då lagen enligt uppgift på den har kommit ut från trycket i Svensk författningssamling.

gotab 96237, Stockholm 1990